

PRON. POP.: *berganúi*, oït per Terrado en nombroses ocasions, allà mateix i a diversos pobles de la rodalia.

DOC. ANT. 971: «et una sorte de terra ad illas espellunchas de *Varginui*, de oriente scaldido, de occidente Alibando» (Abadal, *Pall. i Rib.*, 211); 1381: «Bernat de *Barguinuy*» (veí d'Areny, Camarena, *Focs*, 28); 1381: «Saluador de *Berganuy*» (veí de Montanyana, Camarena, *Focs*, 25); 1381: «G. de *Berganuy*» (veí de Montanyana, Camarena, *Focs*, 26); 1385: «Bernat de *Berguynuy*» (veí d'Areny, Camarena, *Morabatins*, 25); 1495: *Berganuy* (*Focs Cens* 1495, 7); 1549: «Arenñ, *Barganuy* y Sobrecastells ---» (visita del comte Alonso de Gurrea, informe de l'escrivà saragossà Bernardino de Bordialúa; cf. L. Gracia, *Arén*, Saragossa, 1972, p. 79); 1549: «--- han oïdo dezir que saben que hay otra carlanía la qual tiene Pedro de Torquemada de Benabarre y por ella recibe la diezma de quatro casas de *Berganuy*» (visita d'Alonso de Gurrea, cf. L. Gracia, *Arén*, p. 79); 1620: *Berganui* (BAEC xi, 124).

ETIM. La terminació *-ui* ens guia cap al domini del basc. La toponímia bascoïde no és escassa a la rodalia: *Sarrui* (Masos de Tamúrcia), *Tercui*, *Navarrui*, *Serbui*, *Bascui*, *Dellui*, *Denui*, *Larrui*, *Monevui*, *Nestui*, *Balestui*. I essent no indoeuropea la terminació no és probable que el radical sigui BERG- o BRIG- 'muntanya'.

Les antigues formes documentals *Varginui* (a. 971) i *Barguinuy* (a. 1381) són índici que la pronunciació moderna potser no reflexa la forma primitiva. Reconeixem però que es tracta de dues formes tan sols i que el canvi d'e en a pretòniques i seguides de r és un fet adotzenat (molt estrany és per contra el canvi ar > er). Ens guardarem, per tant, d'assegurar que l'única forma antiga hagi estat *Barguinui*.

El *Berguinuy* de 1385 ens acosta ja a la forma actual. Posem atenció en un fet que suggereix una explicació de la forma moderna: mentre a Areny els anys 1381 i 1385 es recull encara *Barguinuy* i *Berguinuy* respectivament, a Montanyana la forma normal és ja *Berganui*.

Disparitat que és ben comprensible. Tinguem en compte que *Berganui* és ja una mica allunyat de Montanyana i que aqueixa vila fou un bastió important de la reconquesta catalana. Allà degueren acudir cavallers de zones distants, per als quals un nom com *Barguinui* no tenia relació amb cap altre. En canvi un nom com *Berganui* els podia recordar el més conegut de *Berga*. Els *Focs* de l'any 1381 garanteixen que un dels veïns de Montanyana duia el nom de *Pere de Berga* i mencionen endemés una tal *Asonona d'en Berga*. Això afegit al record de noms comuns com *verga* (ll. *virga*) o *bergàs* (cf. Coromines, *Parlar V. d'Aran*, s. v. *berguora* i *Onom. Cat.*, s. v. *Bergús*) podria haver ajudat a generalitzar la forma *Berganui*.

Tot i que ens sembla que la interpretació d'aquest topònim ha de basar-se en el basc, no volem ignorar altres possibilitats d'explicació. Per això considerarem tres possibles vies etimològiques, partint de:

a) el basc *burgi* 'aladern', 'bedoll'.

b) diversos noms personals antics.

c) l'antic mot hispànic *berga*.

La via que ens sembla menys arriscada és la primera, proposada per En Coromines.

a) La primera possibilitat, indicada per Coromines en cèdules dels anys 1971-1972, parteix de la consideració de diversos parònims; el més pròxim és *Berganós*, barranc considerable en el terme de Viuet (Alta Ribagorça). Per l'aspecte fonètic, aquest nom ens recorda *Burganàs*, muntanya a Llavorsí, que potser pugui relacionar-se amb el basc *burgi* 'aladern o bedoll' (veg. els altres noms de la família de *Burg(o)* reunits a BDC xx, 323). Això fa pensar si *Berganós* i *Berganui* no podrien ser dissimilació de *Burganós*, *Burganui* (o *Borganós*, *-anui*). En suport d'aquesta hipòtesi podem allegar la possibilitat que *Burgasé* surti de *BURGIZOI. *Burgasé* és un llogaret prop de Boltaña (Alt Aragó), documentat *Burgasse* en les *Rationes Decimarum* dels anys 1279-1280 (cf. Rius Serra, *Rat. Decim.* II, p. 11).

Una reducció **Burgasué* > *Burgasé* no sols és ben explicable sinó comprovada per incomptables paral·lels al Pirineu aragonès. I com que en *Burgasé* i en *Berganui* l'aspecte ibero-basc és clar, podíem intentar reconstruir una sèrie derivativa BURGI-Z-OI, BURGI-N-OI, BURGI-N-UTZ, BURGI-N-ATZE per a *Burgasé*, *Berganui*, *Berganós* i *Burganàs* respectivament.

Del sufix *-ós* (*Berganós*), n'hem parlat extensament a l'article *Alós*. De *-atze*, cal dir que és element freqüent en noms d'arbres: *lerratze* 'pi', *aranatze* 'prunera'. Per a *-oi*, veg. Azkue, *Dicc.*, s. v. i el que hem dit s. v. *Balestui* i s. v. *Beranui*. Així com hi ha un element unitiu *-z-* en compostos bascos: *Berroztegieta*, *Satrustegui* (cf. Mitxelena, *Apellidos*, 554), hi ha un element unitiu *-n-* com en *Echenique* i *Echaniz* (cf. Mitxelena, *Apellidos*, 236) i veg. els nostres art. *Saneja* (EŠE-N-EGIA), *Subenuix* etc. Potser d'una base *BURGIN-OI podria passar-se per metàtesi a **Bergunoi* i després per dissimilació a *Berganui*. O bé simplement canvi de BURGINOI en BARGINOI, la qual cosa s'avoidria bé amb la forma documental *Varginui*.

b) Ja hem dit en l'article dedicat a *Beranui*, que J. Caro Baroja proposa de vegades noms personals com a origen d'alguns topònims en *-ui*. No tracta Caro Baroja en especial del topònim *Berganui*, però podem intentar aplicar el seu tipus d'anàlisi a aquest nom. Estan testimoniats en l'onomàstica llatina els noms personals *Barginna*, *Bargonius*, *Bargius*, potser relacionables amb un adjectiu *bargus*, fundat només en tardans glossaris que interpreten com 'tardus', 'sine lingua', 'sine ingenio' (cf. Schulze, *Zur Gesch. Lat. Eigenn.*, 74-75).

En una inscripció llatina citada per Schulze es llegeix «Seleuco f(ilio) et Asteri f(ilio) et Bargo f(ilio)» (CIL xi, 4851). Si, fa ja anys,¹ Caro Baroja interpretava *Paterno*, *Paternui* com un **Paternonem* (format sobre *Paternus*) amb caiguda de la *-n-* intervocàlica, potser ara podríem pensar en un **Barginonem* reduït després a **Barginoe* i per fi a *Barginui* (aquesta és la